

VERSLAG

Vergadering: nr. 1	Borgingscommissie Energieakkoord
Datum en tijd: maandag	18 november 2013, 14:00 uur
Plaats:	SER-gebouw, Den Haag
Aanwezig:	E. Nijpels (voorzitter), R. J. Slotema, M. van Poelgeest, M. van Haaren, F. de Groot, F. Menting, B. Klomp, R. Gerrits, R. Kuin, E. Bos, J. van der Tang, R. Kuin, T. Bokhoven, M. Hoek, T. van Dril, P. Boot, A. Jurjus, H. van der Spek, J. Boonstra, T. de la Court, H. Lindner, W. Moorlag, G. Wijfker, E. Rienhart, N. van Holstein, C. Wijdoogen, O. de Bruijn, T. Wagenaar, J. van der Tang, P. Oortwijn, B. Klerk, D. Putman, W. Hooijdonk, M. Bedeschi, A. Dekkers, H. Roorda, N. van Ruiten, G van Tongeren, H. Koning, G. Roest, D. de Jong
Secretariaat:	F. de Haan, T. van der Wijst, R. Weterings
Notulen:	K. Bruins (Notuleerbureau De Rondvraag)

1. Opening en welkomstwoord

De **voorzitter (de heer Nijpels)** opent de eerste vergadering van de Borgingscommissie Energieakkoord en heet alle aanwezigen welkom.

Spreker acht de totstandkoming van het akkoord van groot maatschappelijk belang. Het is de taak van de organisaties die zijn vertegenwoordigd in de Borgingscommissie Energieakkoord, ervoor zorg te dragen dat alle afspraken in het Energieakkoord daadwerkelijk worden uitgevoerd. Naast de grote hoeveelheid uitvoeringswerk dat aan het Energieakkoord is verbonden, is er op een aantal terreinen sprake van "witte vlekken" (afgesproken aanvullingen op bestaand beleid) die moeten worden ingevuld. Er is afgesproken dat er in 2016 een evaluatie zal plaatsvinden. Als op dat moment wordt geconstateerd dat er niet is voldaan aan de gemaakte afspraken, dan behoren wettelijke maatregelen tot de mogelijkheden. Het akkoord betreft afspraken die door de vertegenwoordigde organisaties onder toezicht van de SER tot stand zijn gekomen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij deze onderscheidende organisaties. De Borgingscommissie Energieakkoord kan de organisaties die hun taak in de uitvoering verzaken, hierop aanspreken. Het is niet mogelijk, om afgesproken maatregelen niet uit te voeren, vanwege de samenhang die tussen de diverse maatregelen bestaat. Voor de problemen die zich in de uitvoering zullen voordoen, zullen binnen de commissie of in een kleiner gremium oplossingen moeten worden gezocht.

Alle aanwezigen zijn in de gelegenheid gesteld, zichzelf voor te stellen (zie deelnemerslijst Borgingscommissie Energieakkoord d.d. 18 november 2013).

2. Mededelingen

- Technische werkgroep onder leiding van Wiebe Draijer buigt zich over "ACM-problematiek".
- Samenstelling van de commissie Borging Energieakkoord (zie BEA/3).
- De SER heeft toegezegd de Borgingscommissie Energieakkoord te zullen faciliteren (zaal, secretariael, etc).

De vergadering stemt in met het voorstel van de **voorzitter** om de vergadering in het kader van de transparantie openbaar te laten plaatsvinden. Er zal alleen een besloten vergadering plaatsvinden, als de voorzitter hiertoe aanleiding ziet.

Voor het implementatiedomein Mobiliteit en Transport is de heer De Krom bereid gevonden om, evenals het afgelopen jaar, zijn meerwaarde voor partijen in te zetten. Met de Glastuinbouw zal er overleg plaatsvinden over de wijze waarop de taakstelling op dit terrein kan worden ingevuld en wie daarvoor de verantwoordelijkheid zal nemen.

Op 11 november j.l. heeft in de Tweede Kamer het algemeen overleg en het wetgevings-overleg over het Energieakkoord plaatsgevonden. In de Tweede Kamer bestaat brede steun voor het Energieakkoord. De minister van Economische Zaken heeft duidelijk gemaakt dat niet alleen de interessante onderdelen eruit moeten worden gehaald, maar dat dit een pakket van maatregelen is dat in zijn geheel moet worden toegepast.

De heer **De Groot** benadrukt dat in het Energieakkoord een verbinding is gelegd met duurzame economische groei. De voorzitter bevestigt dat het gaat om het uitvoeren van het Energieakkoord voor duurzame groei!

3. De werkwijze van de commissie

Er hebben zich in de afgelopen periode nog meer organisaties gemeld die het Energieakkoord mede willen ondertekenen. Er is afgesproken dat in 2014 zal worden bekeken of de deelnemende organisaties nog achter het Energieakkoord staan en of er andere organisaties moeten worden toegelaten. De **voorzitter** stelt met instemming voor volgend jaar een bijeenkomst te organiseren voor organisaties die zich willen aansluiten.

Er zijn 8 taken voor de Borgingscommissie geformuleerd:

- voortgang bewaken;
- operationaliseren;
- aanjagen;
- methodiekontwikkeling en kennisopbouw;
- bijsturen;
- witte vlekken en beleidstekorten;
- initiëren van vervolgactiviteiten en
- toekomstagenda.

Een aantal nog nader in te vullen resultaatafspraken is als zodanig benoemd in het Energieakkoord (Mobiliteit en Glastuinbouw). Er zijn echter ook schattingen gedaan met betrekking tot de energiebesparing, waar onverwachts gaten in kunnen ontstaan. Als deze ontstaan, dan zal er overleg moeten plaatsvinden over de wijze, waarop deze moeten worden ingevuld.

Het initiëren van vervolgactiviteiten en het nadenken over de toekomst betreft de periode na 2023, omdat het energiebeleid daarna niet stopt. Voor een deel hangt dit samen met de analyse van de eerste resultaten die in 2016 zal plaatsvinden. In 2014 zullen hiervoor voorstellen worden voorgelegd aan de Borgingscommissie.

De heer **Van Ruiten** merkt op dat het Energieakkoord veel sectoren betreft. Spreker acht het zinvol, als de referentiepunten en de afspraken die binnen de sectoren zijn gemaakt, in een spreadsheet worden weergegeven.

De **voorzitter** geeft aan dat hierin wordt voorzien in het onderdeel "monitoring en werkplan". De afspraken in het Energieakkoord kunnen niet allemaal op dezelfde wijze worden gemonitord. Toch zal worden getracht voortgang van de uitvoering van het akkoord voor iedereen duidelijk te maken.

De voorzitter stelt voor een website te maken met een dashboard waar op een overzichtelijke wijze permanent de voortgang van de activiteiten met betrekking tot het Energieakkoord zichtbaar zal zijn. Hierover zijn gesprekken gaande met Rijksdiensten en particuliere bedrijven die hiermee ervaring hebben. Het is de bedoeling dat deze website per 1 januari 2014 de taak overneemt van de huidige website. Monitoring van de activiteiten is noodzakelijk, om het dashboard goed te kunnen laten functioneren. De voorzitter verzoekt de leden van de Borgingscommissie, om hun activiteiten aan het secretariaat te presenteren in een uniform format. Dit inzicht is nodig, om de voortgang in de activiteiten te kunnen beoordelen.

De heer **Poelgeest** merkt op dat via de monitoring inzicht kan worden verkregen in de implementatie van de maatregelen en over de activiteiten die in gang zijn gezet. Het belangrijkste is echter dat de beoogde besparingen per maatregel, uitgedrukt in Joules, worden gerealiseerd. Spreker vraagt op welke wijze dit, in technische zin, zal worden uitgewerkt.

De **voorzitter** antwoordt dat resultaten impliciet zijn verbonden aan de maatregelen. Het is van belang, te weten welke kwantiteit daar achter zit. Er zal worden getracht, dit in beeld te brengen, hoewel dit technisch ingewikkeld zal zijn. Het PBL en ECN zullen hierbij nauw worden betrokken, omdat deze over de technieken beschikken, om dit mogelijk te maken.

Mevrouw **Hoek** acht het van belang dat de kritische paden voor dit soort projecten worden geëxpliciteerd en dat daar monitoring op plaatsvindt. Het aantal zaken dat randvoorwaardelijk met elkaar samenhangt moet duidelijk zijn, om te kunnen bepalen of maatregelen die in eerste instantie nog geen zichtbaar effect lijken te hebben, noodzakelijk zijn, om in een later stadium bepaalde doelen te kunnen realiseren.

De **voorzitter** licht toe dat dit gebeurt. Om die reden is het ingewikkeld, om het format vast te stellen.

De heer **Van Tongeren** merkt op dat het Energieakkoord voor Rotterdam in december zal worden vertaald naar een regionaal energieplan. Hierbij wordt men geconfronteerd met de wijze waarop het bedrijfsleven de verschillende taakstellingen beoordeelt. Het bedrijfsleven zal de taakstellingen moeten realiseren. Het is van belang dat hiermee in de stukken rekening wordt gehouden. Het bedrijfsleven wordt door centrale organisaties vertegenwoordigd in de Borgingscommissie, maar in de praktijk blijkt het niet eenvoudig, om het Energieakkoord te vertalen naar regionaal niveau en bedrijfsniveau. Dit geldt tevens voor andere regio's. Spreker stelt dat dit een borgingselement is, waarover nadrukkelijk zal moeten worden gesproken. Er zal moeten worden bekeken of de taakstellingen ook daadwerkelijk haalbaar zijn.

De **voorzitter** meldt dat men op een aantal plaatsen gaat beginnen of reeds is begonnen met de regionale invulling van het Energieakkoord. Er zijn afspraken gemaakt met de centrale organisaties die voor een deel regionaal worden ingevuld. In sommige gevallen betreft het additionele afspraken die op regionaal niveau worden gemaakt en nog niet waren belegd bij de centrale organisaties. In dat geval kan er sprake zijn van stapeling. Ook dit zal goed in beeld moeten worden gebracht. Voor de regionale plannen moet goed worden bekeken of deze

overeenkomen met de afspraken die in het Energieakkoord zijn vastgelegd of dat er sprake is van additionele afspraken. Hierover is reeds overleg gaande.

De heer **Boonstra** merkt met betrekking tot de witte vlekken op dat de mobiliteitssector volwaardig deel uit maakt van het Energieakkoord voor duurzame groei. De afspraken die nog moeten worden gemaakt betreffen vooral procesafspraken. Deze afspraken betreffen geen zaken, zoals doelstellingen en de actielijn.

De heer **Van Ruiten** voegt toe dat de Glastuinbouw een aantal extra afspraken in het Energieakkoord voor zijn rekening heeft genomen.

De **voorzitter** antwoordt dat dit in het Energieakkoord is vastgelegd. De heer De Krom zal nadere afspraken met de Mobiliteitssector maken. En met de Glastuinbouw zal overleg plaatsvinden over de acties ter invulling van de taakstelling.

Volgens mevrouw **Bos** kan er pas monitoring plaatsvinden, als het proces op gang gekomen is. In de beginperiode zal het voorkomen dat men, voor de uitvoering van taken, anderen nodig heeft, terwijl niet duidelijk is met welke partij hierover overleg moet worden gevoerd. In het Noorden is reeds de vraag gesteld over de wijze, waarop de werkgelegenheid kan worden geborgd bij de wind op zee en met welke partij hierover afspraken kunnen worden gemaakt.

De **voorzitter** licht toe dat de verantwoordelijkheden duidelijk worden bij de behandeling van de implementatiedomeinen.

Er zal een regiegroep worden samengesteld bestaande uit partijen die nauw betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van het Energieakkoord. De regiegroep zal met enige regelmaat bijeenkomen, om de voortgang te bespreken. De regiegroep is geen vast gremium en het is niet de bedoeling dat deze de taak van de Borgingscommissie over gaat nemen. Daarnaast zal er in de komende jaren op ad hoc-basis overleg plaatsvinden over specifieke onderwerpen. De regiegroep bestond bij de totstandkoming van het Energieakkoord uit vertegenwoordigers van:

- de departementen,
- milieu- en natuurbeweging,
- werkgeverszijde,
- De Groene Zaak,
- de heer Draijer en
- de vakbeweging.

Alle partijen werden vertegenwoordigd door één afgevaardigde.

De heer **Van Poelgeest** is van mening dat de lokale overheden hier niet aan mogen ontbreken. Door de lokale overheden werd het destijds als lastig ervaren dat er alleen met de departementen werd overlegd.

Mevrouw **Roorda** voegt toe dat dit pleidooi wordt ondersteund door de Unie van Waterschappen. De Unie van Waterschappen heeft de onderhandelingen gevoerd via de VNG en zou deze graag in die vorm willen voortzetten.

Mevrouw **Bos** zou eveneens meer duidelijkheid willen hebben over de partijen die zullen deelnemen aan het beperkt regieoverleg.

Mevrouw **Putman** verzoekt de voorzitter, aan te geven wie het aanspreekpunt voor de Nederlandse Vereniging van Banken is.

De heer **Rienhart** stelt voor, om de naam "regiegroep" te wijzigen in "klankbordgroep".

De **voorzitter** deelt mee dat het de bedoeling is dat de Borgingscommissie in de eerste helft van 2014 op 4 februari en 6 mei van 14:00 uur tot uiterlijk 17:00 uur bijeen zal komen. De betrokken bewindslieden en de 4 DG's zullen periodiek op de hoogte worden gehouden van de voortgang. Voorts zal worden aangeboden, om de vaste commissies in de Tweede Kamer, indien daaraan behoefte bestaat, uitleg te geven over de werkwijze van de commissie. De voorzitter is voornemens, om met enige regelmaat overleg te voeren met een aantal wetenschappers. Er bestaat nog geen duidelijkheid over de vorm, waarin de wetenschappers bij het geheel van activiteiten zullen worden betrokken. Er hebben zich hiervoor al enkele kandidaten gemeld.

Mevrouw **Hoek** wijst er op dat vorig jaar het "Groene Brein" is opgericht. Hieraan nemen 60 wetenschappers deel die hun wetenschappelijke beleving hebben gekoppeld aan een duurzame overtuiging.

De heer **Bokhoven** constateert dat de uitvoering, als een organisch proces wordt beschreven en vraagt zich af op welke manier de Borgingscommissie in kan grijpen, als bepaalde onderwerpen onvoldoende aandacht krijgen en daardoor achterblijven bij het hele proces. De signalering hiervan zal plaatsvinden in de periodes tussen de vergaderingen van de Borgingscommissie.

Volgens de **voorzitter** zullen, als wordt vastgesteld dat er in bepaalde sectoren onvoldoende activiteiten plaatsvinden, de betrokkenen hierop moeten worden aangesproken en zal actie moeten worden ondernomen. Het is niet de bedoeling om hiermee te wachten op het overleg van de Borgingscommissie. De vergadering van de Borgingscommissie moet het ultieme middel zijn, om de organisaties die onvoldoende activiteiten ontplooiën, daartoe te bewegen. Spreker ziet het echter als zijn taak, om organisaties daar vooraf op aan te spreken en daarmee in overleg te gaan.

De heer **Menting** stelt voor in de volgende vergadering de concrete acties die de organisaties gaan ondernemen en de resultaten die men wil bereiken aan de Borgingscommissie voor te leggen. Dan kunnen de acties worden beoordeeld en kan worden afgesproken, om deze acties in gezamenlijkheid uit te voeren. Het is goed dat voor een programmatische aanpak is gekozen die gericht is op het doel in 2020. Spreker heeft echter behoefte aan mijlpalen die tussentijds worden bepaald. Op basis hiervan kunnen acties worden vastgesteld.

De heer **Moorlag** merkt op dat nog onduidelijk is wie er voor ieder van de ongeveer 190 afspraken in het Energieakkoord resultaat- en/of procesverantwoordelijke is. Spreker acht het voor de borging van het Energieakkoord van belang, om de verantwoordelijkheid voor de afzonderlijke afspraken duidelijk te adresseren.

De **voorzitter** verwijst voor de opmerkingen van de heren **Menting** en **Moorlag** naar het volgende agendapunt.

De heer **De la Court** vraagt op welke wijze het initiëren van vervolgactiviteiten en de toekomstagenda in de tijd en in het proces zal worden geagendeerd. Spreker noemt in dit verband de discussie die plaatsvindt over de vormgeving van de energiebelastingen op langere termijn. Uit de discussie is voortgekomen dat men verwacht dat er een meerjarige voorbereiding nodig is, om tot een transitie te kunnen komen.

Deze vraag is, volgens de **voorzitter**, terecht aan de orde. Er moet nog worden nagedacht over de vraag, op welke wijze dit op een goede manier kan worden geagendeerd.

Bij het opstellen van het Energieakkoord is voortdurend gesproken over een aantal pijlers, hetgeen uiteindelijk heeft geleid tot 14 implementatiedomeinen. Bij ieder implementatiedomein behoort een in aantal variërende hoeveelheid acties. Voor ieder domein moet een regisseur worden aangewezen. De domeinregisseur moet vervolgens verantwoordelijken aanwijzen voor de afzonderlijke acties die onder dat domein vallen. Het is de bedoeling dat er een uniform format komt dat wordt gehanteerd voor alle domeinen, waardoor onder andere eenvoudig in beeld wordt gebracht:

- welke acties binnen een domein vallen,
- wie de verantwoordelijke is,
- op welke manier de verantwoordelijke kan worden bereikt,
- wat de doelstelling van de actie is en
- wanneer de tussenresultaten kunnen worden verwacht.

Op dit moment wordt met enkele deskundigen geprobeerd, om dit format vorm te geven. Spreker hoopt het resultaat hiervan volgende week aan de leden toe te kunnen sturen. De uniformiteit is nodig, om de resultaten te kunnen verwerken in het dashboard op de website. Dit zal echter niet voor alle sectoren eenvoudig zijn. De voorzitter verzoekt de leden, om suggesties voor het format door te geven. Spreker meldt dat er voor een aantal domeinen (ongeveer de helft) reeds een domeinregisseur is, maar dat voor een aantal domeinen zich nog domeinregisseurs en achterliggende verantwoordelijken beschikbaar zullen moeten stellen. De voorzitter wijst erop dat de SER hierin geen coördinerende rol kan spelen en dat de vertegenwoordigde organisaties zelf deze functies zullen moeten invullen. Spreker verzoekt de leden, kandidaten vanuit de eigen organisatie voor te dragen voor de functie van domeinregisseur, zodat in de loop van de komende zes weken een aantal zaken kan worden geëffectueerd.

Volgens mevrouw **Putman** valt de NVB onder domein 11, hoewel er ook dwarsverbanden zijn naar andere domeinen. Als men erin slaagt, om intensief te kunnen financieren in renovaties in de gebouwde omgeving, dan zal dit onder financiering worden gemeld. Dit betekent echter een beperking van de hoeveelheid volumes. Op dit moment is er slechts één bank die melding maakt van de CO²-uitstoot van alle activiteiten die worden gefinancierd. Het zal om die reden moeilijk zijn, om bijvoorbeeld de CO²-besparingen door investeringen te berekenen.

De **voorzitter** stelt dat het niet te vermijden is dat er dwarsverbanden zijn met andere domeinen. De domeinregisseur is ervoor verantwoordelijk, om deze dwarsverbanden in de gaten te houden.

De heer **Bokhoven** merkt op dat het domein Verduurzaming Warmtevoorziening een belangrijk domein is dat in het Energieakkoord en de diverse domeinen terugkomt. Tevens zijn er intenties uitgesproken, om dit verder uit te werken. De heer Van Bokhoven is van mening dat dit domein dermate breed en belangrijk is dat dit rechtvaardigt, om hiervoor een apart domein te maken.

De **Borgingscommissie** besluit, om een apart domein Verduurzaming Warmtevoorziening toe te voegen.

Volgens de heer **Van Poelgeest** is domein 13 (Communicatie en Rapportage) geen echt domein. Dit is een activiteit voor het secretariaat.

In het kader van de rapportage zal er, volgens de **voorzitter**, overleg worden gevoerd met de diverse planbureaus. Dit is een aparte activiteit die met een aantal externe partijen moet worden uitgevoerd. De departementen hebben hun eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot de verslaglegging ten behoeve van de Tweede Kamer. De planbureaus hebben soms ook

de wettelijke plicht, om bepaalde zaken te publiceren. Er zal om die reden samenhang moeten zijn tussen de rapportages van de Borgingscommissie en de planbureaus.

Mevrouw **Hoek** is geen voorstander van het gebruik van benamingen, zoals "domeinen" en "regisseurs" die de actiegerichtheid niet illustreren. Spreekster is van mening dat het beter is, om resultaatgericht te communiceren. Spreekster zou graag voor alle onderwerpen zien dat er trekkers of kwartiermakers komen, omdat zaken eerst moeten worden aangejaagd, voordat er kan worden gerapporteerd.

De **voorzitter** beaamt dat het voor een aantal onderwerpen beter is om meerdere trekkers aan te stellen. Er moet echter helder worden aangegeven wie voor wat verantwoordelijk is.

De heer **Van der Spek** ondersteunt het pleidooi van de heer Van Bokhoven, om meer aandacht te geven aan verduurzaming van warmtevoorziening, omdat daar veel potentie in zit. Spreker adviseert echter wel goed te onderzoeken of hiervoor een nieuw implementatiedomein moet worden benoemd, waardoor er een herschikking gaat plaatsvinden voor alle afspraken die nu zijn ondergebracht.

Desgevraagd door mevrouw **Bos** antwoordt de heer **De Haan** dat de heer Smulders zich heeft gemeld, om de pilot te trekken voor domein 9 (15.000 banen structureel, 90.000 arbeidsjaren). Als de pilot klaar is, dan zal deze verder worden verbreed.

Mevrouw **Bos** stelt dat zij niet de arbeidsmarktarrangementen rond werkgelegenheid en scholing vertegenwoordigt, maar de belangen behartigt van werknemers. Spreekster wil er voor waken dat de vakbeweging zich niet, zoals in het voortraject, als enige verantwoordelijk moet voelen voor dit domein.

De **voorzitter** voegt toe dat, als zich geen verantwoordelijke voor dit domein meldt, deze dan zal worden aangewezen. Indien niemand zich meldt, dan zal contact worden gezocht met degene die deze groep vertegenwoordigt. In dit geval is dat de vakbeweging. Spreker beaamt echter dat de vakbeweging niet als enige organisatie kan worden aangesproken op de realisatie van 15.000 banen, maar dat dit een collectieve verantwoordelijkheid is. Over een bepaald aantal zaken dat gerelateerd is aan de arbeidsmarkt zal, mogelijk door werkgevers en werknemers, moeten worden besproken welke partij daarvan de trekker zal moeten zijn.

Naar aanleiding van de vraag om bij de uitvraag naar domeinregisseurs te vermelden voor welke domeinen zich reeds een regisseur heeft gemeld, zodat duidelijk wordt voor welke domeinen er nog vacatures zijn, meldt **voorzitter** dat de betrokken organisaties deze week zullen worden gevraagd, de namen door te geven van de trekkers van de domeinen voor de vacatures.

De **voorzitter** stelt met instemming van de **Borgingscommissie** voor, de eerste tussentijdse rapportage te laten plaatsvinden in de zomer van 2014, zodat eventuele aanvullende maatregelen nog kunnen worden meegenomen in de besprekingen (van het Kabinet).

De heer **Van Poelgeest** is van mening dat de voortgangsrapportage eerder dan juni 2014 zou moeten plaatsvinden, omdat het akkoord er dan al enige tijd ligt en er eerder iets zou moeten worden gemeld over de implementatie en de mogelijkheid, om de doelstelling te realiseren.

Naar aanleiding van het verzoek van de heer **Van Dril**, om ECN en PBL te betrekken bij de ontwikkeling van een format voor de uniforme presentatie van de resultaten, vanwege het werkplan en de methodiek die daarin is gebruikt, antwoordt de **voorzitter** dat hij zich bewust

is van de samenhang en voegt toe dat het voor een aantal rapportages zelfs noodzakelijk is, om deze in samenwerking met ECN en PBL te doen.

4. Impressie van de voortgang sinds 6 september

De voorzitter licht toe dat het Rijk in de rapportage aangeeft dat departementenbreed 99 acties worden ondernomen die nodig zijn, om het Energieakkoord tot een goed resultaat te brengen. Dit is in een overzichtelijke rapportage gepresenteerd, waarin tevens alle verantwoordelijken en een tijdschema zijn weergegeven.

- **Hans van der Spek (implementatiedomein commercialisering)**

De heer **Van der Spek** licht toe dat met Tafel 3 wordt beoogd, om de commercialisering van innovaties te versnellen. Vanuit het bedrijfsleven is aangegeven dat de energietransitie niet alleen wordt gezien, als een mogelijkheid, om de energiehuishouding te verduurzamen, maar ook als een kans om de verdienkracht van Nederland te versterken en daarmee groene werkgelegenheid te creëren. Uit onderzoek blijkt dat Nederland het goed doet op het gebied van innovatie, maar niet in de commercialisering van met name schone en duurzame energietechnologie. Hiervoor is nodig:

- innovatie,
- een thuismarkt, waar de innovatie kan worden uitgetest en
- een exportmarkt.

Een groot deel van het BNP wordt verdiend door export. De thuismarkt is in de afgelopen jaren echter met name voor duurzame energietechnologie moeilijk geweest. Dit was één van de redenen, om het Energieakkoord te starten. Voordat de Borgingscommissie werd samengesteld was men in het overleg van Tafel 3 reeds in juni tot de conclusie gekomen dat de uitwerking en de verantwoordelijkheid voor de uitwerking van het Energieakkoord bij bepaalde partijen moest worden belegd. De heer Boersma (voorzitter Tafel 3, voorzitter Topteam Energie) heeft toen, namens het Topteam Energie, aangeboden een aantal van deze afspraken concreet uit te gaan werken. Tafel 3 heeft hem gemandateerd, om dit uit te voeren. Hierdoor kon een week na de ondertekening van het akkoord (6 september 2013) reeds actie worden ondernomen. Tafel 3 heeft zich beziggehouden met een aantal onderwerpen dat is uitgewerkt in pijler 8 (arbeidsmarktarrangementen) en pijler 9 (stimulering commercialisering en export). In deze pijlers zitten zeven domeinen, waarvan de heer Van der Spek, namens het Topteam, voor 3 domeinen (financiering, marktontwikkeling nationaal, marktontwikkeling internationaal), als kwartiermaker optreedt. De heer Nabuurs (voormalig CEO DNV KEMA) treedt op als kwartiermaker voor domein 5 en 6 (aansluiting MKB en human capital). Het thema financiering betreft met name de innovatiefinanciering; er is op dit moment een tekort aan risicodragend kapitaal, om innovaties op het gebied van cleantech en schone en duurzame energietechnologie te financieren. Hieraan is op 15 maart j.l. een aparte bijeenkomst gewijd, waar ook met de banken over dit probleem is gesproken. Er is een verbinding gemaakt met pijler 10, waarin de financieringsarrangementen zitten, omdat hier iets aan moet gebeuren. Als een innovatie, voor het eerst op de markt wordt gezet, dan volgt een risicovolle fase, omdat er nog geen klantenbasis is en er geen bewijs is dat dit kan worden toegepast (de zgn. valley of death). Er is weinig instrumentarium (ook niet vanuit het Rijk), om bedrijven door de valley of death heen te helpen. Om die reden is daarop ingezet. Als (consortia van) bedrijven of de overheid bereid zijn, om bepaalde technologie uit te proberen, dan is er een voorsprong op de internationale markt. De wet- en regelgeving is daarbij belangrijk, omdat daar een stimulans van kan uitgaan, maar deze ook kan afremmen. De aansluiting van het MKB is van belang, omdat moet worden getracht het innovatief vermogen van het kleinbedrijf en start-ups te benutten. Thema 6 (human capital) betreft de noodzaak van voldoende technisch

gekwalficeerde mensen, om de innovaties te bedenken en op de markt te zetten. Dit heeft een verbinding met pijler 8 (Arbeidsmarktarrangementen).

Op 6 september j.l. heeft de ondertekening van het Energieakkoord plaatsgevonden. Op 15 september j.l. heeft de heer Van der Spek zijn functie als kwartiermaker aanvaard en een week later was het plan van aanpak gereed. Vijf weken later is het plan van aanpak vastgesteld en zijn de middelen en tijd vrijgemaakt. Inmiddels loopt het proces nu twee weken en zullen de afspraken die in Tafel 3 zijn gemaakt, worden uitgewerkt. De afspraken zijn in twee sporen geprioriteerd. Daarnaast zijn de belangrijke stakeholders in de uitwerking geïnventariseerd. Bijvoorbeeld de regionale partijen zijn niet actief betrokken in het voortraject, maar wel belangrijk in de uitwerking. Met deze partijen is contact gezocht, om te bekijken welke rol zij hierin kunnen hebben. De heer Van der Spek adviseert andere regisseurs om een overzicht (term sheet) te maken van de noodzakelijke elementen voor de uitwerking van de afspraken. Het term sheet is een overzicht van:

- afspraken,
- beoogde resultaten,
- betrokken projectteams/trekkers,
- opleverdata,
- betrokkenen bij de uitwerking,
- speciale aandachtspunten,
- beschikbare middelen,
- raakvlakken met overig beleid en
- risico's in het traject.

Het Rijk verleent medewerking aan de identificatie en het interviewen van alle stakeholders. In de hearing die op 18 en 19 december a.s. in het SER-gebouw zal plaatsvinden, zullen de contouren van de uitwerking worden gepresenteerd en zal hierop feed back kunnen worden gegeven. In de daaropvolgende fase zal de concrete uitvoering plaatsvinden. Met de partijen, waarmee overleg is gevoerd, is afgesproken, om voor de uitwerking en uitvoering een contract op te stellen.

Dit traject wordt vanaf februari tot juni 2014 voor spoor 2 doorlopen, waarna wordt gehoopt dat alle afspraken die binnen Tafel 3 zijn gemaakt, zijn uitgewerkt.

Naar aanleiding van de vraag naar de wijze, waarop de cleantechcentra worden betrokken in het proces, antwoordt de heer Van der Spek dat er met alle regionale initiatieven contact is gelegd. Er wordt getracht, om alles wat zich op dit gebied afspeelt hierbij te betrekken, omdat er, mede bij de uitwerking, wordt gehecht aan de continuïteit van het draagvlak.

Met betrekking tot private equity is voor een deel van de afspraken een haalbaarheidsstudie voorzien voor de inzet van meer venture capital voor cleantech. De Groene Zaak en de NVP hebben inmiddels een voorstel voor een haalbaarheidsstudie gedaan.

- **Aart Dekkers over de aanpak Rijk: wet- en regelgeving, relaties parlement etc.**

De heer **Dekkers** acht het van belang, te markeren dat bedrijven, burgers en anderen zijn die de financiële investeringen doen. De overheid stelt eveneens financiële middelen beschikbaar en heeft een faciliterende taak. In de Tweede Kamer heeft de minister van EZ heeft samen met andere bewindspersonen reeds aangegeven dat het Energieakkoord na uitgebreid overleg tot stand is gekomen en waaraan geen veranderingen meer moeten worden aangebracht. Op 19 november a.s. zullen hierover een aantal moties in stemming worden gebracht. Vandaag is een overzicht vanuit het Rijk verspreid, waarop alle contactpersonen en contactgegevens zijn vermeld voor de acties, waarin een rol voor het Rijk wordt gezien. Voor de besteding van € 3,5 miljard voor de SDE+ voor volgend jaar zal de minister zelf de verantwoordelijkheid nemen. Binnen de departementen en de uitvoeringsorganisaties wordt momenteel al actie ondernomen. De duurzaamheidscriteria voor de biomassa moeten een plaats krijgen in de SDE+. De overheid wil daarin het initiatief nemen. De heer Dekkers stelt zich hierin terughoudend op, omdat dit door alle betrokken partijen zal moeten worden uitgewerkt.

Binnen het Rijk is, met de vorming van een interdepartementale stuurgroep en een EZ-werkgroep, een lichte coördinatiestructuur opgezet. Spreker heeft de leiding over de EZ-werkgroep. Er zijn nieuwe projecten van start gegaan, zoals aanscherping energiebesparing, duurzame warmte/restwarmte en de visie voor CO²-afvang en CO²-opslag. Spreker hoopt eind november met de domeinregisseurs overleg te kunnen voeren over de verdeling van alle acties, de voortgang en de mijlpalen en de behaalde resultaten.

Voorbeelden van resultaten zijn:

- de Kamerbrief SDE+ openstelling 2014 (gericht op lange termijnbeleid);
- de Kabinetsreactie EU Groenboek energie- en klimaatbeleid 2030;
- het Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) gaat dit jaar van start (€ 75 miljoen van het Rijk en € 225 miljoen van ASN Bank en Rabobank);
- kwartiermaker Nederlandse Investeringsinstelling die worden betaald vanuit een gereserveerd fonds en
- de Kamerbrief visie lokale energie/verlaagd tarief die is gebruikt, als bouwsteen voor het Energieakkoord.

In het Energieakkoord is, evenals in het EU Groenboek energie- en klimaatbeleid 2030, opgenomen dat het emissiehandelssysteem, als het beste instrument voor de CO²-reductie wordt gezien. Er is bepaald dat de doelstelling is, om minimaal 40% CO²-reductie in Europees verband te bereiken. Duurzame energie moet zo veel mogelijk deel gaan uitmaken van de markt.

De heer Van Rutten is kwartiermaker voor het NII en voor de financieringsafspraken uit het Energieakkoord.

De **voorzitter** voegt toe dat de minister van BZK een brief betreffende het energiebesparingsbeleid in de bebouwde omgeving aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. Deze is bedoeld voor het debat dat deze week in de Tweede Kamer zal plaatsvinden.

De heer **De la Court** meldt dat ook vanuit de lokale overheden door de commissie Mobiliteit een ondersteuningsplan is goedgekeurd. Dit zal in december, in een overeenkomst met BZK, worden vastgesteld, waardoor de VNG een groot aantal van de toezeggingen zal kunnen uitvoeren.

Het ministerie van I en M is, volgens de heer **De Jong**, bezig met de brandstofvisie voor de sector Transport. Op 14 september j.l. heeft hierover overleg plaatsgevonden. Het volgende overleg vindt volgende week plaats. Daarnaast wordt door TLN, EVO, Connect, Natuur en Milieu en ministeries gewerkt aan het zero-emissie stadsdistributiesysteem.

De **voorzitter** beaamt de opmerking van de heer **Gerrits** over een gezamenlijke uitstraling in de communicatie en stelt dat het niet de bedoeling is dat alle partijen zich individueel op verschillende terreinen van het Energieakkoord uitspreken over zaken waar men wel of niet tevreden over is. Primair moeten problemen in de Borgingscommissie aan de orde worden gesteld. Zoals in werkdocument staat vermeld kan, indien zich grote problemen voordoen, contact worden opgenomen met de voorzitter, waarna zal worden bekeken of hier iets aan kan worden gedaan. Mogelijk is bilateraal overleg nodig of overleg binnen de Borgingscommissie. Het is in ieder geval ongewenst, als de communicatie via de media plaatsvindt.

De heer **Dekkers** voegt toe dat de implementatiedomeinen de terreinen zijn waar de experts elkaar treffen en waar wordt bekeken of de voortgang naar wens gaat. Nieuwe ontwikkelingen moeten op die plaats een moment van afstemming krijgen, voordat men dit naar buiten communiceert.

- **Teun Bokhoven (implementatiedomein gebouwde omgeving)**

Voor het domein van de gebouwde omgeving is een overzicht gemaakt van de acties. Deze kunnen, volgens de heer **Bokhoven**, worden verdeeld in koopsector, huursector, overig vastgoed en gemeenten/provincies. Er heeft op 27 september j.l. een bijeenkomst plaatsgevonden van de commissie die zich vooral heeft gericht op artikel 3.2.3., hetgeen vooral de koopsector betreft. In dit artikel stonden 15 partijen genoemd die hierbij betrokken zijn. Spreker toont een overzicht, waaruit blijkt dat voor een groot aantal maatregelen voor met name de koopsector, al veel trekkers zijn aangesteld en met de werkzaamheden voor de uitwerking zijn begonnen. Voor bijvoorbeeld de voorlichtingscampagnes heeft de VNG de leiding genomen. Op dit moment wordt een inventarisatie gemaakt die in de loop van het jaar zal worden afgestemd met de acties in 2014. Er is nog geen borging afgesproken, maar wel wordt aan elkaar gerapporteerd over de voortgang die op deze verschillende onderwerpen plaatsvindt. Het is een organisch proces, waarin ook snel duidelijk wordt waar zich nog witte vlekken bevinden die moeten worden ingevuld. Spreker stelt dat er wel behoefte is aan enige regie, om deze witte vlekken in te vullen. Het voorstel, om een trekker per onderwerp aan te stellen geeft de mogelijkheid, om een samenhangend en compleet beeld te laten ontstaan. Er is een samenwerkingsverband aangegaan met DE Koepel, De Groene Zaak en de Natuur- en Milieubeweging. Op een aantal terreinen zijn afspraken gemaakt over de contactpersonen, waardoor het makkelijker wordt voor andere partijen die bij een proces betrokken zijn. Er zijn naast de gebouwde omgeving veel meer domeinen, waar maatregelen in de uitvoering zijn gekomen, zoals energiebelastingkorting, het belastingplan en wind op land. Spreker is in de afgelopen maand tot de conclusie gekomen dat de energiebelastingkorting en het belastingplan niet op de goede manier zijn geïntroduceerd. Dit kon niet anders, omdat het belastingplan de dag na de ondertekening van het energieakkoord werd gepresenteerd, waardoor er geen ruimte en tijd was voor een andere aanpak. De Tweede Kamer heeft op dat dossier veel actie ondernomen en tegelijkertijd heeft constructief overleg met de ministeries plaatsgevonden over verbeteringen in de uitvoering. Er is echter gebleken dat deze twee processen elkaar kunnen verstoren. Spreker pleit ervoor, om daar waar bepaalde wetgeving bij betrokken is, dit gezamenlijk voor te bereiden, zodat de weg naar de Tweede Kamer zo probleemloos mogelijk verloopt.

Er zijn veel zaken niet vastgelegd in het Energieakkoord. Indien er vervolgstappen moeten worden gemaakt of verdiepingen moeten plaatsvinden, moet dit zo veel mogelijk in de geest van het akkoord tot stand komen en moeten deze niet tot heronderhandelingen leiden.

- **William Moorlag (spoorboekje IPO)**

Het IPO is onder andere op de onderdelen warmte, duurzame mobiliteit en vergunningverlening betrokken bij het energieakkoord. De heer **Moorlag** toont een foto van de Emmapolder waar, in het kader van wind op land, een testveld voor windmolens van ECN wordt nagestreefd. Spreker licht toe dat de provincies samen met de ministers van EZ en I en M begin 2013 een akkoord hebben gesloten. De provincies krijgen, mits voldoende ruimte wordt gereserveerd, de ruimtelijke regie over de inpassing van wind op land. Ondertussen is het Energieakkoord tot stand gekomen, waarin de realisatie van 6.000 megawatt (54 petajoule) wind op land is voorzien. Om de zaak te bespoedigen is er samen met de betrokken ministeries een spoorboekje gemaakt. Er is een werkgroep ingesteld die nauwkeurig de planning tot 2020, de noodzakelijke procedures, mogelijke risico's en complicaties tijdig zal identificeren. De planologische trajecten zullen, vermoedelijk tijdig kunnen worden doorlopen. De heer Moorlag verwacht dat de bouw in 2016 zal kunnen beginnen. Op sommige plekken is de inpassing echter moeilijk, vanwege meekoppelende belangen. Indien men op een locatie bijvoorbeeld een helikopterhaven voor off shore-windenergie wil inrichten, dan moeten er ook ondergrondse 380 kV buisleidingen worden aangelegd. Als men daarnaast ook nog een bedrijfsterrein wil realiseren, dan levert dit mogelijk complicaties op. De commissie voor de Milieueffectrapportage zal hier in ieder geval vragen over stellen. Men zal ook expertise moeten verwerven over de grondposities. Spreker schetst in dit verband een voorbeeld van

een gebied in de Eemshaven dat ongedeeld leek te zijn, maar waar een gerechtelijke procedure ertoe heeft geleid dat de plannen moeten worden herzien. De Borgingscommissie zou een nuttige rol kunnen vervullen bij de vraag wie verantwoordelijk is voor de kosten, indien in gebieden de meest efficiënte route voor 380 kV leidingen moet worden omgelegd, om gebruik te kunnen maken van windenergie-installaties. De verdeling van lusten en lasten is onderdeel van het Energieakkoord. Het IPO acht het van belang dat deze opdracht goed wordt belegd (bijvoorbeeld NWEA of andere partijen).

5. Rondvraag

De heer **Wagenaar** pleit ervoor, om naast de doelen, resultaten en maatregelen, ook de sfeer, waarin het Energieakkoord tot stand is gekomen, in alle vervolgstukken tot uiting te laten komen. Spreker doelt hiermee op het leerproces, waarin verschillende culturen elkaar hebben moeten leren begrijpen, waardoor makkelijker samen stappen konden worden gezet.

De heer **Van der Spek** merkt op dat in Tafel 3, een schakelgroep is opgericht, zoals genoemd in de tekst van het Energieakkoord. Het doel van de schakelgroep was, om de borging te bewerkstelligen. Deze is overbodig geworden, omdat intussen de Borgingscommissie is ingesteld. Spreker verzoekt de partijen die hebben deelgenomen aan Tafel 3, zich bij hem te melden, als zij van mening zijn dat de schakelgroep moet worden gehandhaafd. De heer Van der Spek zal de uitkomst hiervan rapporteren aan de Borgingscommissie.

De **voorzitter** antwoordt desgevraagd door de heer Van Dril dat nog moet worden nagedacht over de toekomstagenda voor de periode na 2023. In de vergadering in februari of mei 2014 zal dit aan de orde worden gesteld.

Op de vraag van mevrouw Bos over een helpdesk antwoordt de voorzitter dat men zich met vragen tot het secretariaat kan wenden. Het secretariaat zal vervolgens uitzoeken waar de vraag moet worden gedeponereerd. In het uiterste geval kan de vraag ook aan het DB worden voorgelegd.

Mevrouw **Putman** biedt namens de NVB aan, om actief mee te denken, indien er problemen worden besproken op het gebied van belastingtarieven, ruimte op het net en de SDE-regeling, omdat dit cruciale onderwerpen voor de kasstroomfinanciering zijn.

Mevrouw **Bedeschi** is van mening dat de rol van de lokale besturen van provincies, gemeenten en waterschappen onderbelicht is in het geheel. Het klimaatverbond kan in de verschillende domeinen een goede rol spelen. Het klimaatverbond zal hier zelf ook actie in ondernemen.

De heer **Rienhart** merkt op dat in het convenant Energiebesparing Huursector is afgesproken dat de leden van Aedes jaarlijks aan de minister zullen rapporteren welke maatregelen er zijn genomen, om de woningvoorraad energiezuiniger te maken. Spreker biedt aan om het format van dit convenant te delen met andere organisaties die hier belangstelling voor hebben.

De **voorzitter** geeft aan dat het format zal worden meegenomen in de vaststelling van het format voor de Borgingscommissie.

6. Sluiting

De voorzitter dankt alle aanwezigen voor hun komst en inbreng en sluit de vergadering om 16:00 uur.